

Liturgisten uudistusten ristipölyty

Nicholas E. Denysenko, *Liturgical Reform After Vatican II. The Impact on Eastern Orthodoxy*. Minneapolis: Fortress Press 2015, 446 s.

Nicholas Denysenko selvittää kirjassaan roomalaiskatolisen ja ortodoksisen kirkon liturgisten uudistusten välistä yhteyttä eli ilmauksensa mukaisesti ”ristipölytystä” (cross-pollination). Tätä tehtävää kirjoittaja lähestyy esittelemällä Vatikaanin toisen konsiilin liturgisten päätösten lisäksi neljä erilaista ortodoksisissa paikalliskirkoissa ja luostariyhteisöissä toteutettua liturgisten uudistuskäytäntöjen mallia. Nämä mallit tulevat rovasti Alexander Schmemannilta, Venäjän ortodoksisesta kirkosta Venäjän ulkopuolella (ROCOR), Kreikan ortodoksisesta kirkosta ja Uuden Skiitan luostarista Yhdysvalloista. Esimerkit on valittu sillä perusteella, että ne toteuttavat liturgisten uudistusten missiota tähtäämällä kirkkokansan säännölliseen ja ymmärryksellä tapahtuvaan osallistumiseen jumalanpalveluksista ja erityisesti eukaristiasta ja ehtoollisesta.

Vatikaanin toinen konsiili liturgian merkitystä kirkon elämän lähteenä ja maallikoiden roolia kuninkaallisena papistona. Konsiili myös antoi käytännön määräyksiä ja suosituksia lausumiensa tueksi. Se muun muassa määräsi papin seisomaan jumalanpalveluksessa kansaan päin ja antoi mahdollisuuden muuttaa jumalanpalveluksen toimituskielen latinasta kansankieleen. Tavoitteena oli saada kirkkokansa osallistumaan jumalanpalvelukseen.

Rovasti Alexander Schmemannin (1921–1983) opetuksen ytimessä oli eukaristian merkityksen korostaminen sekä Kirkon käsittäminen nimenomaan uskovaisten yhteisönä. Eukaristia oli Schmemannin mukaan koko Kirkon yhteistä matkaa Jumalan valtakunnan todellisuuteen. Toisen emigrantiteologin Kyprian Kernin tapaan Schmemann näki tälle esteenä eukaristian selittämisen allegorisella symbolismilla, eukaristian rukousten lukemisen salaisesti ja papiston ja maallikoiden ehtoolliseen osallistumisen erojen korostamisen. Hän kuitenkin muistutti, että uudistusten käyttöönoton tuli aina tapahtua piispan siunauksella. Piispojen suopeasta suhtautumisesta Schmemannin ehdotuksiin todistivat liturgisesta heräämisestä syntyneet tulokset.

ROCOR lähestyi ihmisten herättelyä kirkon yhteyden liturgisen maksimalismin näkökulmasta. **Jumalanpalveluksesta, niin kuin se vallankumouksen jälkeen toimitettiin, ei haluttu muuttaa tai jättää pois mitään.** Kansa halut-

tiin kuitenkin saada osallistumaan jumalanpalveluksesta, ei vain seuraamaan sitä. Keinona tähän nähtiin resitatiivilukemisen, kirkkolaulun ja typikonin opettaminen ja sitä kautta tapahtuva kansan kirkkolauluun osallistuminen.

Kreikan ortodoksisessa kirkossa liturgista uudistumista edistämään syntyi arkkipiispa Kristoduloksen toimesta akateemisista maallikoista ja papistosta koostunut komitea. Uudistukset aloitettiin typikonin muokkamisesta paremmin seurakuntakäyttöön soveltuvaksi, sillä luostarikäyttöön tarkoitettujen typikonin jumalanpalvelusohjeet koettiin liian raskaiksi seurakunnissa toteutettaviksi. Kirkon nähtiin elävän irrallaan maailmasta, ja se oli siksi menettämässä mahdollisuutensa vaikuttaa ihmisiin. Vastatoimeksi esitettiin kirkkomusiikin yksinkertaistamista niin, että kirkkokansa voisi ottaa siihen osaa, ehtoollisen ja synnintunnustuksen erottamista toisistaan sekä eukaristian salaisten rukousten ääneen lukemista. Komitean ohjeistuksella ei kuitenkaan ollut valtaa piispoihin nähden ja niin ehdotusten täytäntöönpano jäi hiippakunnan piispojen harkinnan varaan.

Radikaaleimmat liturgiset uudistukset toteutettiin taustaltaan roomalaiskatolisessa mutta vuonna 1979 Amerikan ortodoksisen kirkon (OCA) alaisuuteen siirtyneessä Uuden Skiitan luostarissa. Heidän uudistustensa taustalla oli roomalaiskatolinen liturgian tutkimus ja motiivina halu yksinkertaistaa liturgiaa niin, että siihen voisi osallistua ymmärryksellä. Tätä ongelmaa ratkaisemaan laadittiin uusi typikon. Liturgiapalvelusta muutettiin muun muassa palauttamalla antifonit alkuperäiseen tarkoitukseensa kirkkomatkaveisuiksi. Myös suuren viikon jumalanpalvelusjärjestystä ja evankeliumien perikooppijärjestystä muokattiin. Liturgisten muutosten läpivieminen mahdollistettiin painattamalla uudet jumalanpalveluskäsikirjat.

Denysenko pyrkii tutkimuksellaan osoittamaan, että Vatikaanin toisen konsiilin *Sacrosanctum concilium* -konstituution taustalla on sama liturginen liike ja samat perussyyt kuin ortodoksisen kirkon liturgisten reformienkin. Mielestäni Denysenko onnistuu tässä tehtävässä. Esimerkkitapauksia tarkasteltaessa nousevat kerta toisensa jälkeen esiin samat motiivit ja samanlainen näkemys Kirkon elämän tärkeysjärjestyksestä. Yhä uudelleen toistuvat ajatukset liturgiapalveluksesta ja ehtoollisesta kirkon elämän ytimenä, ihmisten osallistamisesta siihen ja liturgiapalveluksen tekemisestä ymmärrettäväksi. Vain keinot ovat erilaiset.

Kirjan parasta antia suomalaisesta perspektiivistä on osoitus, että liturginen herääminen on kansainvälinen ja ekumeeninen, pitkällä aikajaksolla kehittynyt liike. Myös Suomen ortodoksisessa kirkossa nähdyt pyrkimykset

kirkkokansan aktivoimiseen jumalanpalveluksissa ovat siten osa laajempaa liikehdintää. Näistä mainittakoon eukaristian salaisten rukousten ääneen lukeminen, kirkkokansan yhteislauluun kehottaminen, synnintunnustuksen ja ehtoolliseen osallistumisen toisistaan erottaminen, kasteliturgian kaavan laatiminen, eukaristian symbolisesta selittämisestä luopuminen sekä uudet ohjeet sisältävien jumalanpalveluskäsikirjojen painaminen ja käyttöön ottaminen. Pienelle paikalliskirkolle siinä on jo hyvä alku tiellä kohti osallistavaa jumalanpalveluksen toimittamista, jonka päämääränä on yhteinen matka kohti Jumalan valtakuntaa.

Maria Verikov